

Analiza ulaganja u visoko obrazovanje: Hrvatska i EU

Gačić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:641521>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-02**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA ULAGANJA U VISOKO OBRAZOVANJE:
HRVATSKA I EU**

Mentor :

Izv.prof.dr.sc. Maja Mihaljević Kosor

Student :

Ana Gačić

Split, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, ANA GAČIĆ,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 2023 godine

Vlastoručni potpis : Ana Gačić

SADRŽAJ :

1 . UVOD	4
1.1 Definiranje predmeta istraživanja	4
1.2 Ciljevi rada.....	4
1.3 Metode rada	5
1.4 Struktura rada	5
2. VAŽNOST ULAGANJA U OBRAZOVANJE I LJUDSKI KAPITAL	6
2.1 Obrazovanje i ljudski kapital.....	6
2.2 <i>Važnost ulaganja u obrazovanje i ljudski kapital</i>	<i>7</i>
3. VISOKO OBRAZOVANJE U HRVATSKOJ	8
3.1 Razvoj tercijarnog obrazovanja u Hrvatskoj	8
3.2. Temeljne institucije područja visokog obrazovanja u Hrvatskoj	11
3.3 Analiza pokazatelja uspješnosti visokog obrazovanja u Hrvatskoj	15
4. ANALIZA ULAGANJA U VISOKO OBRAZOVANJE : HRVATSKA I EU	17
4.1 Financiranje obrazovanja - javno i privatno.....	17
4.2 Ulaganje u visoko obrazovanje : Hrvatska I EU	19
4.3 Kvaliteta obrazovanja u Hrvatskoj I EU.....	25
6. LITERATURA	30
7. SAŽETAK.....	33
8. SUMMARY	34

1 . UVOD

1.1 Definiranje predmeta istraživanja

Visoko obrazovanje predstavlja ključni čimbenik u razvoju društva i gospodarstva. Promišljenim i pametnim ulaganjem u visoko obrazovanje povećava se uspješnost i kvaliteta ekonomske politike pojedine zemlje i njena konkurentnost na međunarodnoj razini. Visoko obrazovanje uključuje stjecanje obrazovanosti na akademijama, sveučilištima, konzervatorijima i sličnim ustanovama. Obrazovanje igra presudnu ulogu u formiranju sposobnosti mladih ljudi, osiguravanju potrebnih znanja, vještina i stručnosti za uspješniji život. Glavni problemi koji se istražuju u ovom radu su komparacija ulaganja u visoko obrazovanje u RH i ostalim članicama EU, te razlika u kvaliteti obrazovanja. Također u radu se želi pokazati razvoj i trenutna struktura Hrvatskog visokog obrazovanja, te njeno financiranje.

1.2 Ciljevi rada

Osnovni cilj ovog rada je analiza ulaganja u visoko obrazovanje uz pomoću različitih pokazatelja te usporediti sustave visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj i ostalim zemljama Europske Unije. Osim toga u radu je cilj istaknuti važnosti ulaganja u obrazovanje i ljudski kapitala. Pitanja na koja završni rad ima odgovor su :

- Kakav je trenutni model financiranja visokog obrazovanja u Hrvatskoj i EU-u?
- Koje su ključne razlike u financijskom modelu između Hrvatske i EU-a?
- Kako ulaganja u visoko obrazovanje utječu na gospodarstvo Hrvatske i EU-a?
- Kako se ulaganja u visoko obrazovanje u Hrvatskoj uspoređuju s drugim zemljama članicama EU ?

1.3 Metode rada

Prilikom izrade završnog rada primijenjene brojne istraživačke tehnike koje su sažeto objašnjene u daljnjem tekstu.

Metoda deskripcije koja predstavlja opisivanje i prikazivanje činjenica i procesa kako bi se razumjelo njegove sastavnice i struktura bez znanstvenog tumačenja. Metoda analize koja uključuje raščlanjivanje složenih podataka na manje dijelove radi detaljnog ispitivanja i razumijevanja. Metoda komparacije uz pomoću koje se elementi uspoređuju i analiziraju kako bi se identificirale razlike ili sličnosti. Metodom klasifikacije određeni elementi se grupiraju ili kategoriziraju prema određenim kriterijima. Metoda kompilacije uz pomoću koje se preuzimaju tuđi rezultati znanstvenih radova odnosno opažanja i zaključci, te metoda indukcije koja je metoda zaključivanja na temelju prikupljenih primjera i podataka.

1.4 Struktura rada

Sadržaj završnog rada je podijeljen u pet poglavlja.

U prvom, uvodnom poglavlju definira se problem i predmet istraživanja rada, njegovi ključni ciljevi te metode korištene metode rada. U drugom poglavlju se prikazuje važnost ulaganja u obrazovanje i ljudski kapital, te koji oni značaj imaju za gospodarstvo. Treće poglavlje opisuje trenutno stanje visokog obrazovanje u Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju se nalazi usporedba visokog obrazovanja u Hrvatskoj i ostalim članicama EU prema najnovijim dostupnim podatcima. Posljednji dio rada sadrži zaključak koji sumira prikaz cijelog završnog rada.

2. VAŽNOST ULAGANJA U OBRAZOVANJE I LJUDSKI KAPITAL

2.1 Obrazovanje i ljudski kapital

Obrazovanje treba postati prioritet na globalnoj razini, jer samo uz pomoću obrazovanja ljudi postaju inicijatori društvenih aktivnosti. Kvalitetno obrazovanje je preduvjet čovjekovog rasta i razvoja, proširenja njegovih vidika i stjecanja potrebnih vještina.

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) definira ljudski kapital kao kombinaciju pojedinačnih vlastitih urođenih talenata i sposobnosti kao i vještina i učenja koja se stječu dodatnim obrazovanjem i osposobljavanjem. Također naglašava važnost visokokvalitetnog sveučilišnog obrazovanja koje može donijeti golemu korist nacionalnom gospodarstvu stvaranjem korištenja inovativnih tehnologija, koje će dati značajan doprinos nacionalnoj zalihi ljudskog kapitala.

Obrazovne institucije i razina obrazovanja stanovništva ne utječu samo na stvaranje ljudskog kapitala, nego i na jačanje socijalnog kapitala. Obrazovanje stvara popratne netržišne učinke npr. lakši pristup informacijama, veću brigu o vlastitom zdravlju i aktivnije sudjelovanje u društvenom životu, čime se potiče odgovorno demokratsko ponašanje građana, izbor demokratske vlasti i ostvarivanje vladavine prava (Bejaković, 2004).

Jednu od prepoznatljivijih definicija ljudskog kapitala iznio je Marshalla (1980), koji naglašava da je najvažniji od svih onaj kapitala investiran u ljudsko biće. Sukladno s tim posljednjih godina postoji niz čimbenika koji usmjeravaju pozornost na ekonomsku ulogu ljudskog kapitala. Jedan od najvažnijih je uspon ekonomije znanja, koja se manje oslanja na proizvodnju predmeta, a više na proizvodnju i upravljanje podacima i informacijama.

Prema Theodore W. Schultzu kapital se dijeli na ljudski kapital i ostali kapital. S tim da se ljudski kapital razvija kroz investiranje u pojedinca u stjecanju njegovog znanja i unaprjeđenju njegovih sposobnosti. Schultz je zagovarao tezu da obrazovanje treba biti gledano kao investiranje u proizvodnju, a ne trošak, s obzirom da obrazovanje predstavlja akumulaciju kapitala i pruža alternativnu investiciju u odnosu na materijalne proizvodne faktore.

2.2 Važnost ulaganja u obrazovanje i ljudski kapital

Investiranje u obrazovanje i ljudski kapital je od iznimne važnosti. Obrazovanje ima snažan utjecaj na gospodarski rast i razvoj. Obrazovani ljudi su ključni čimbenici za inovacije, produktivnost i konkurentnost. Veliki broj studija pokazuju da visokoobrazovani pojedinci imaju veću vjerojatnost pronalaska posla, više plaće i dohodak te priliku za napredovanje u karijeri i osobni razvoj. Prema istraživanjima Svjetske banke, svaki dodatni postotak ljudskog kapitala u društvu dovodi do povećanja gospodarskog rasta (Hanushek i Woessmann, 2012).

Prema Čavrki (2013) osnovni faktor koji određuje sposobnost nekog naroda da optimalno i dugoročno iskoristi svoje raspoložive mogućnosti uglavnom ovisi o njihovom znanju. Zbog toga je stvaranje znanja i prijenos tog znanja sve većem broju građana ključno za opstanak naroda i društva. Moderne države posvećuju najveću pažnju tom segmentu te uz pomoću ulaganja potiču njegov rast i učinkovitost. U tom kontekstu postavljaju se dva ključna pitanja :

- Na koji način formirati kvalitetni obrazovni i znanstveni sustav ?
- Kako zadržati mlade ljude na prostoru vlastite države , odnosno osigurati im perspektivu i mogućnosti da ostanu u zemlji umjesto da migriraju

Jer u slučaju da mladi obrazovni ljudi emigriraju , sva ulaganja u njihovo obrazovanje i razvoj potrebnih vještina i sposobnosti koji su većinom financirani od strane države se gubi. Zbog toga osim važnosti ulaganja u obrazovanje, bitno je i pružiti prilike mladima nakon obrazovanja da ispune svoj pun potencijal. Još jedan od razloga zašto je nužno ulagati u obrazovanje je to da su visokoobrazovani radnici obično produktivniji i sposobniji, što dovodi do povećane produktivnosti radne snage. Veća produktivnost rezultira većom proizvodnjom, što stimulira gospodarski rast i konkurentnost na tržištu. Stoga radna snaga je ključna za gospodarski razvoj. Ljudski kapital predstavlja dugoročnu prednost za državu jer stečeno znanje i vještine se ne gube tako lako.

Većina istraživanja pokazuje pozitivnu vezu između ulaganja u formiranje ljudskog kapitala i ostvarenih stopa gospodarskog rasta (Nelson i Phelps 1966; Benhabib i Spiegel, 1994). Isto tako, dio istraživanja raspravlja o pozitivnom utjecaju ulaganja u formiranje ljudskog kapitala na gospodarski rast kroz modeliranje tehnološkog napretka ili rasta ukupne produktivnosti faktora koji je ovisan o obrazovanju i kvaliteti ljudskog kapitala. Ljudi s visokokvalitetnim obrazovanjem posjeduju kapacitet za inoviranje novih tehnoloških proizvoda i procesa, brzo usvaja potrebna znanja za implementaciju novih, naprednih tehnologija te na taj način potiče ekonomski razvoj.

Razvoj ljudskog kapitala predstavlja jedan od najpouzdanijih indikatora dugoročnog ekonomskog napretka i ima ključnu ulogu u svim projekcijama budućnosti. Perković(2017.) prikazuje rang Hrvatske s obzirom na indeks ljudskog kapitala, Hrvatska zauzima 37. mjesto od 130 zemalja što je korektno na globalnoj razini, međutim u okvirima Europske unije loše. Indeks se može razdijeliti na tri segmenta:

- Kapacitet (evaluiraju obrazovnu strukturu stanovništva u smislu razine obrazovanja, pismenosti znanja osnovnih matematičkih operacija) - Hrvatska tu zauzima 48. mjesto
- Distribucija (mjeri stopu sudjelovanja, stopu nezaposlenosti, stopu podzaposlenosti) -Hrvatska zauzima 80.mjesto
- Razvijenost (osnovno mjeri napredak i učinkovitost obrazovnog sustava) - Hrvatska zauzima 42.mjesto

Neke od zemalja EU koje se nalaze iza Hrvatske su: Mađarska, Rumunjska, Malta, Cipar, Španjolska i Grčka.

3. VISOKO OBRAZOVANJE U HRVATSKOJ

3.1 Razvoj tercijarnog obrazovanja u Hrvatskoj

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj se prema Filipiću (2014) može podijeliti u četiri razvojna razdoblja na temelju praćenja istovremenog kretanja BDP-a, broja visokih učilišta, broja studenata i zaposlenih:

- „razdoblje 1952.-1960.: BDP, student , kao i zaposleni, bilježe jednaku stopu rasta
- razdoblje 1960.-1971.: povećanje broja studenata i nastavnika sa stopom rasta višom od stope rastaBDP-a.
- razdoblje 1971.-1991.:stopa rasta broja nastavnika je niža od stope rasta BDP-a.
- razdoblje 1996.- danas: ponovni porast broja studenata i nastavnika s stopama rasta iznad razine BDP-a. “

U prvom razdoblju BDP , zaposlenici te broj studenata rastu istom brzinom , odnosno istim tempom . Drugo razdoblje koje je trajalo od 1960 do 1971 . karakterističan je rast studenata i nastavnika zbog povećanja broja visokih učilišta . U trećem razdoblju koje je trajalo dvadeset godina, Povećanje broja nastavnika je manje u usporedbi s rastom BDP-a., dolazi do stagnacije osnivanja visokih učilišta .

Četvrto razdoblje započeto u 1996. godini i proteže se do danas, uočavamo ponovni porast broja studenata i nastavnog osoblja s stopama rasta koje premašuju stopu rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP-a).

Neefikasnost visokog obrazovanja u Hrvatskoj započinje već na početku tranzicije. Na temelju analize rada Obadića i Aristovnika (2011.), možemo zaključiti da postoji velika neefikasnost visokog obrazovanja u Hrvatskoj.

Tablica 1.

Relativna efikasnost visokog obrazovanja 1999. – 2007. godine, MODEL 1

UZORAK	INPUT	OUTPUT	Poredak NMS zemalja prema parametrima efikasnosti (rang 1=efikasno)
37 zemalja (OECD i nove članice EU plus Hrvatska)	Udio državnog izdatka po studentu u BDP <u>per capita (%)</u>	1. udio studenata u ukupnoj populaciji dobne skupine koja službeno odgovara visokom obrazovanju 2. udio visokoobrazovanih u radnoj snazi 3. udio nezaposlenih visokoobrazovanih osoba u ukupnoj nezaposlenosti	Češka (1/37) Latvija (1/37) Litva (1/37) Poljska (1/37) Slovačka (1/37) Slovenija (1/37) Bugarska (1/37) Mađarska (12/37) Rumunjska (13/37) Estonija (21/37) Hrvatska (26/37) Cipar (37/37)

Izvor: Obadić i Aristovnik (2011.), Relative efficiency of higher education in Croatia and Slovenia: an international comparison

Navedena tablica prikazuje prvo usporedno istraživanje o učinkovitosti visokoobrazovnih ustanova na širem skupu zemalja, koje obuhvaća i Hrvatsku u periodu od 1999. do 2007. godine. Hrvatska zauzima predzadnje mjesto među novim članicama EU, te 26.mjesto u ukupnom uzorku.

U 2001. godini Republika Hrvatska pristupila je Bolonjskom procesu i s time su se pokrenule reforme u visokom obrazovanju koje su omogućile da visoko obrazovanje u RH postane dio Europskoga prostora visokog obrazovanja. Navedena reforma studijskih programa jedna je od najznačajnija promjena u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Bolonjska deklaracija, koju su potpisali europski ministri u Bologni 1999. godine, ima za cilj reformu visokog obrazovanja u Europi, poznatu kao Bolonjski proces. Bolonjskom deklaracijom je ostvaren cilj uspostavljanja Europskog prostora visokog obrazovanja s ciljem olakšavanja mobilnosti studenata i osoblja, povećanja pristupa visokog obrazovanja u Europi te stvaranja konkurentnog i privlačnog obrazovnog sustava na globalnoj razini. Stoga visoko obrazovanje u Hrvatskoj ima tri ciklusa studiranja koja uključuje prijediplomsku, diplomsku i poslijediplomsku razinu. Slično kao i u drugim europskim sustavima visokog obrazovanja, hrvatski sustav ima binarnu strukturu koja obuhvaća stručne i sveučilišne profile studijskih programa.

Usvajanjem Bolonjske deklaracije implementiran je Plan razvoja obrazovnog sustava koji je bio važeći u periodu od 2005. do 2010. godine. Za visoko obrazovanje razvojni ciljevi su bili :

- da se do 2006. godine uspostavi sustav jamstva kvalitete u visokoobrazovnom sustavu RH
- da se do početka akademske godine 2010./2011. uspostavi dvojni sustav (AZVO, 2018.)

Također veliki pomak za Hrvatsko obrazovanje dogodio se 2009./2010. godine uvođenjem državne mature. Glavni razlozi za uvođenje državne mature su bili standardiziranje ispitnog postupka, ravnopravnost za sve učenike. Ispiti se održavaju na način da su jednaki za sve ispitanike. Osim toga postavljaju se minimalni zahtjevi i kriteriji odnosno nacionalni standardi.

Prema ministarstvu znanosti i obrazovanja 22.ožujka 2023. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je odluku o usvajanju Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu nacionalnog razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2024. godine.

Jedni od glavnih ciljeva Nacionalnog plana koji je ključan za visoko obrazovanje je osigurati višu razinu zaposlenosti osoba s kvalifikacijama strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, koji bi potaknuo veći broj ljudi da nastave školovanje te steknu potrebna znanja i vještine. Također poseban cilj ovog plana je povećati završnost u visokom obrazovanju .To bi se postiglo kroz odgovarajuće mjere, neke od njih su navedene :

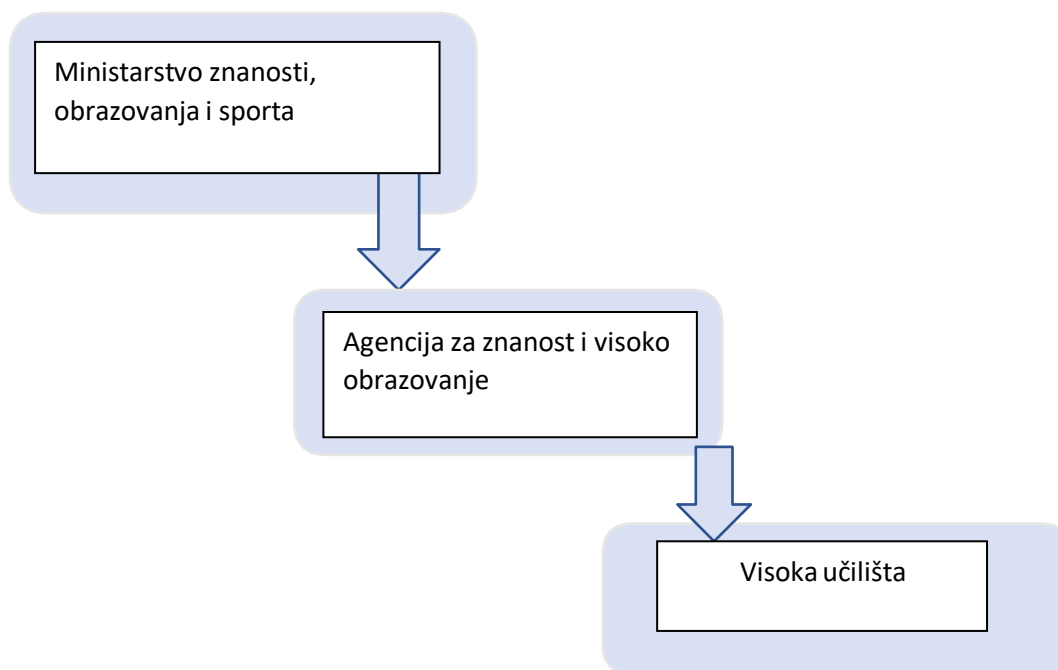
- unaprijediti informacijsko komunikacijsku infrastrukturu u sustavu visokog obrazovanja
- unaprijediti interni i vanjski sustav osiguravanja kvalitete visokog obrazovanja
- modernizirati studijske programe i povećati njihovu relevantnost
- unaprijediti i osigurati studentski standard daljnjim osiguranjem državnih stipendija

Predviđeni planovi predstavljaju veliki korak unaprjeđenja u području odgoja i obrazovanja (MZVO, 2023).

3.2. Temeljne institucije područja visokog obrazovanja u Hrvatskoj

Slika 1.

Tri ključne organizacije u području visokog obrazovanja u Hrvatskoj

Izvor : rad autora

Slika 1 prikazuje tri temeljne institucije: MZO kao glavno tijelo, AZVO kao tijelo koje osigurava kvalitetu institucija i visoka učilišta kao institucije koje izravno pružaju programe i provode aktivnosti.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) je nadzorno tijelo odgovorno za sektor obrazovanja i obavlja administrativne i druge zadatke povezane sa sustavom vrtića i školskog obrazovanja na razini osnovnih i srednjih škola, visokog obrazovanja, te razvoj znanosti, tehnologije i inovacija.

Glavni cilj MZO za visoko obrazovanje je njegovo napredovanje , ostvarenje nacionalnih strategija I programa za visoko obrazovanje. MZO osigurava I prati financijske I materijalne uvjete za uspješno funkcioniranje visokih učilišta. Zadaci MZO su :

- Priprema i prezentacija izvješća o aktivnostima i procjeni visokih učilišta i studijskih programa
- Sufinanciranje troškova studiranja
- Praćenje uspješnosti studiranja i drugih procesa visokog obrazovanja
- Upravljanje implementacijom Hrvatskog kvalifikacijskog okvira
- Vođenje registra visokih učilišta i studijskih programa
- Upravljanje bazama podataka o visokom obrazovanju
- Poticanje cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

- Administrativni nadzor nad visokim učilištima (MZVO, 2016.)

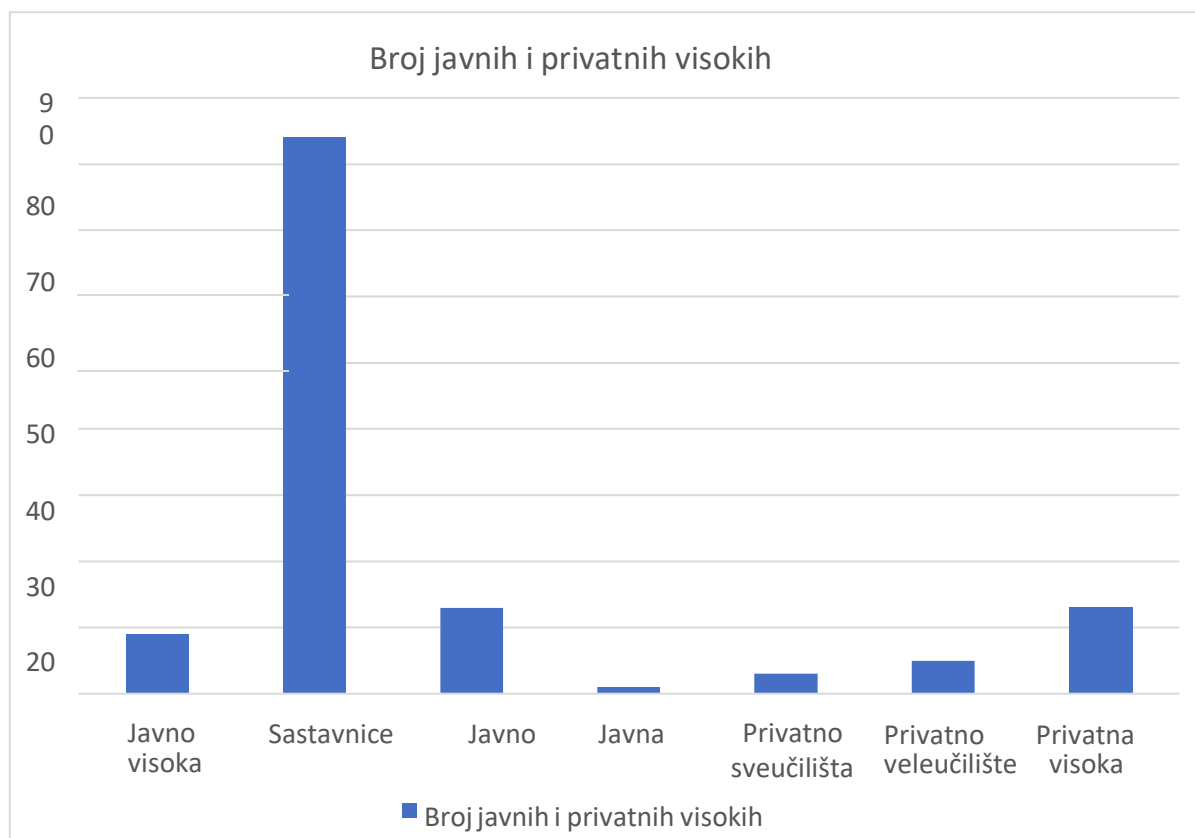
Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) je institucija u Hrvatskoj koja se angažira na poboljšanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju. Sukladno sa Zakonom o osiguravanju kvalitete u visokom obrazovanju i znanosti i Statutom koji uređuju status i njeno djelovanje, Agencija za znanost i visoko obrazovanje obavlja sljedeće poslove:

- evaluacija provedbe programskih ugovora
- Reakreditacija visokih sveučilišta, glavni cilj je provjeriti zadovoljavaju li visoka učilišta nužne uvjete (akademski prag) i procijeniti i evaluirati kvalitetu visokog učilišta u skladu s utvrđenim standardima kvalitete, s namjerom da se preporuče daljnja poboljšanja.
- Postupak priznavanja i procjena inozemnih visokoškolskih kvalifikacija
- Poticanje stjecanja znanja i istraživanja o sustavu kvalitete visokog obrazovanja i znanstveno-umjetničke djelatnosti
- Obuka članova stručnih tijela u postupcima eksternog vrednovanja
- Prikupljanje i analiza podataka o sustavu visokog obrazovanja i znanstveno-umjetničkoj djelatnosti, najviše o sredstvima i visokom obrazovanju te njihovom odgovaranju društvenim potrebama.
- Pružanje informacija o uvjetima upisa na visoka učilišta u Republici Hrvatskoj odnosno ispunjavanju li se uvjeti za prijavu kandidata na visokoškolske ustanove
- Aktivnosti povezane s međunarodnim udruženjima i mrežama za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti
- Vrednovanje visokih učilišta i znanstvenih instituta u inozemstvu
- Obavljanje dužnosti sukladno drugim propisima (AZVO, 2023.)

Visoka učilišta se mogu osnovati kao javna ili privatna, kao što je već rečeno javna učilišta formira Republika Hrvatska. Gdje se javno sveučilište osniva zakonom dok se javno veleučilište osniva uredbom Vlade Republike Hrvatske. Velika učilišta uređuju dva zakona: Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj disciplini te Zakon o ustanovama. Pod velika učilišta spadaju: fakulteti, umjetnička akademija, sveučilišta i veleučilišta.

Grafikon 1

Prikaz tipova visokog učilišta

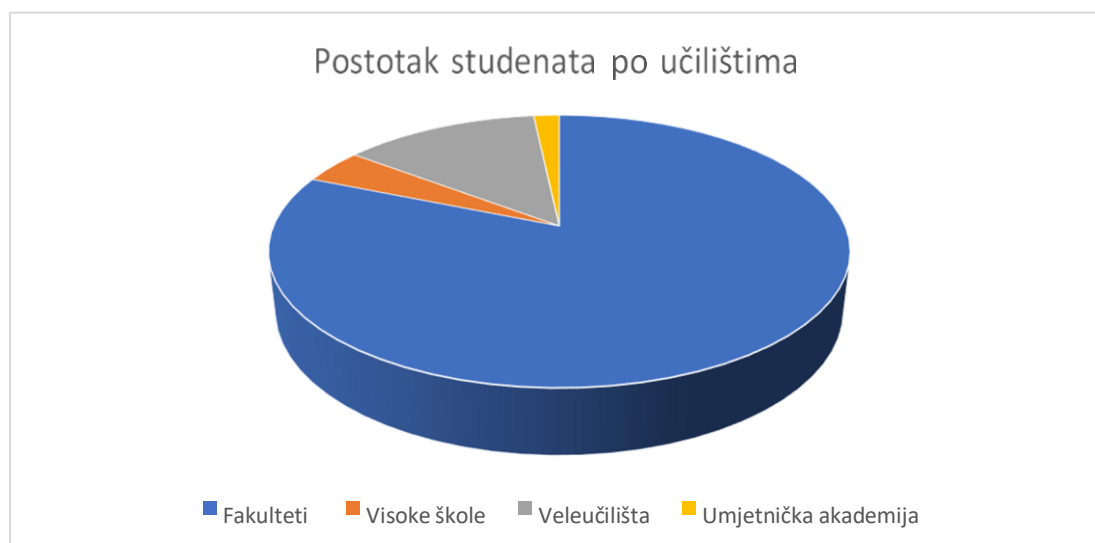

Izvor : izrada autorice na temelju podataka sa (<https://mozvag.srce.hr/preglednik/vu/tip?lang=hr>)

U RH trenutno postoji 128 visokih učilišta. Javnih je 107 od kojih je najviše sastavnica (84) koja čine fakulteti i umjetničke akademije . Ostatak su javna sveučilišta kojih ima 9 i javna veleučilišta kojih ima 13. Među privatnim prevladavaju privatne visoke škole kojih ima 13, zatim privatna veleučilišta 5 i privatna sveučilišta 3.

Grafikon 2

Postotak studenata po učilištima 2020./2021.

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa Državnog zavoda za statistiku

(<https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9960>)

Iz grafikona 2 možemo vidjeti strukturu studenata po učilištima. Najviše studenata pohađa fakulteti 81,2 %, nakon njih veleučilišta sa 13,0% , zatim visoke škole sa 4,1 % i na kraju umjetničke akademije kojih ima 1,7 %.

Postotak upisanih redovitih studenata je iznosio 72,4%, dok izvanrednih je bilo 27,6% studenata. Na umjetničkim akademijama studira najviše redovitih studenata(93,3%).

Kada je riječ o studijskim programima, dominantna su područja društvenih znanosti (43,4%), što obuhvaća discipline kao što su društvena psihologija, sociologija, političke znanosti i ekonomija. Slijedi područje tehničkih znanosti (25,9%), koje uključuje discipline poput inženjerstva, računalnih znanostii elektrotehnike. Područje biomedicine i zdravstva (12,0%) . Nakon slijede humanističke znanosti (6,5%) ,biotehničke znanosti (4,7%) te prirodne znanosti (3,9%). Umjetničko područje (2,0%) obuhvaća studije likovne umjetnosti, glazbe, kazališta i srodnih umjetničkih disciplina. Interdisciplinarna područja znanosti (1,6%) koje se odnose na studije koje preklapaju više disciplina, poput kognitivne znanosti, interdisciplinarnih studija o okolišu i slično.

3.3 Analiza pokazatelja uspješnosti visokog obrazovanja u Hrvatskoj

Ulaskom u 21. stoljeće u Hrvatskoj dolazi do proširenja pristupa obrazovanju na veći broj ljudi, s ciljem veće inkluzivnosti i dostupnosti obrazovanja. Podaci Državnog zavoda za statistiku o broju studenata koji su se upisali na visoka učilišta ukazuju na trend rasta u proteklih desetak godina, što implicira da stanovnici Hrvatske prepoznaju važnost visokog obrazovanja. Međutim ovdje treba sagledati i ostale elemente kao što su npr. stope studenata koji su završili studije i onih koji su odustali od studiranja.

Za osiguranje standardi izvrsnosti visokog obrazovanja, nužno je izvesti procjenu i evaluaciju obrazovne organizacije u cjelini, specifičnih segmenata ili područja i programa studija. Ovaj proces vrednovanja može biti:

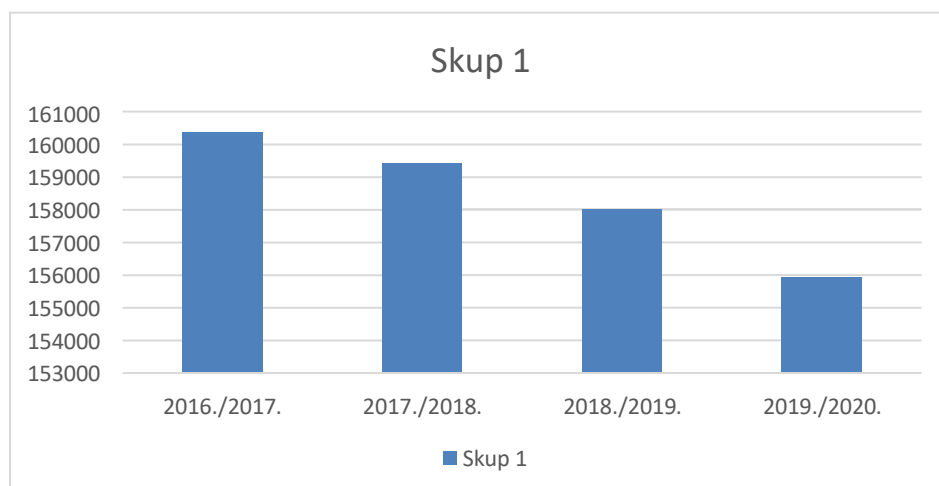
- Eksterno - provodi ga neovisno stručno tijelo, stručni odbor ili tim i temelji se na formalnim kriterijima koje može postaviti vlada, ministarstvo ili stručnjaci.
- Interno - provodi ga sama institucija za sebe, također poznato kao samovrednovanje.

Osim toga pokazatelj uspješnosti obuhvaćaju raznovrsne aktivnosti institucija, dok se razina izvrsnosti može procijeniti putem ocjena programskih studija i planova te evaluacijom kompetencija sudionika obrazovnog procesa, što uključuje predavače, polaznike i sveučilište u cjelini.

Pokazatelji koji definiraju kvalitetu obrazovanja i uvjeta studiranja određuju se kombinacijom različitih indikatora, kao što su:

- Postotak diplomiranih studenata u odnosu na ukupan broj studenata
- Postotak broja upisanih studenata na prvoj godini u odnosu na broj diplomiranih studenata
- Odnos ukupnog broja studenata i broja zaposlenik (Horvat Novak i Hunje, Analiza učinkovitosti visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj).

Grafikon3- Broj upisanih studenata na svim akademskim godinama

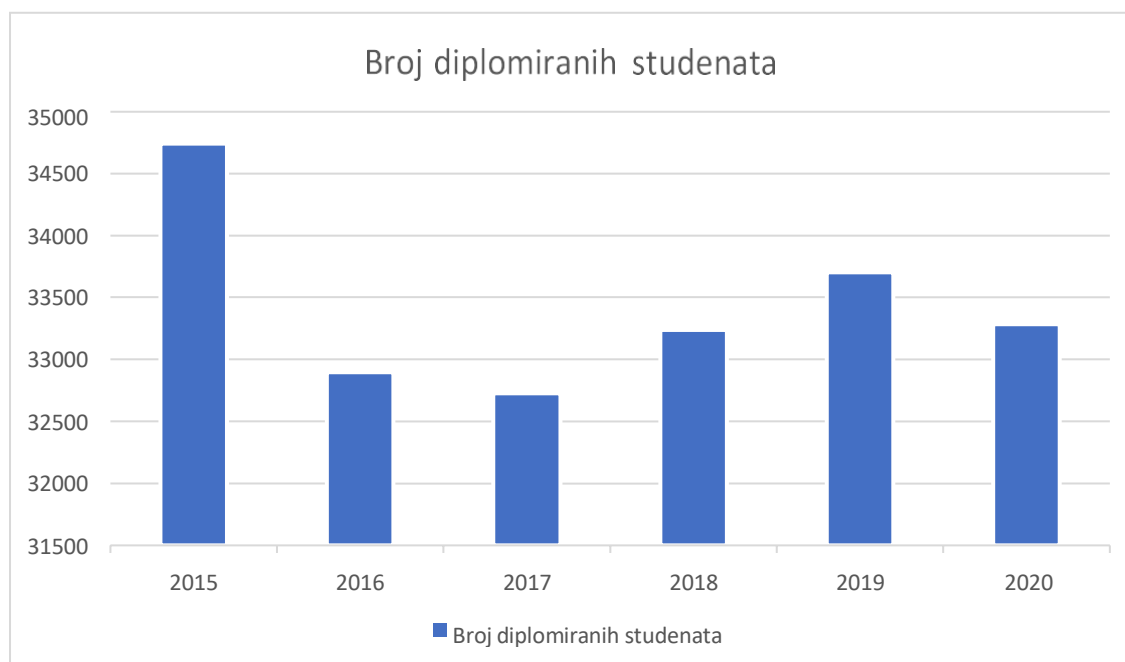

Izvor : izrada autorice na temelju podataka sa Državnog zavoda za statistiku

Na temelju grafikona možemo zaključiti da dolazi do povećanja upisanih studenata na učilišta od 2016./2017. godine, zatim slijedi iznova pad broja upisanih studenata. U 2019./2020. broj upisanih studenata je iznosio 155 939 dok je 2016./2017. iznosio 160 361. Možemo zaključiti da, iako je postojao trenutačni porast broja upisanih studenata na učilištima nakon 2016./2017. godine, taj trend nije održan. Do 2019./2020. godine broj upisanih studenata smanjio se za otprilike 4.400 u odnosu na 2016./2017.godinu. Demografske promjene poput pada nataliteta i starenja populacije, iseljavanja ili manjka privlačnosti studiranja u Hrvatskoj u usporedbi s drugim opcijama znatno utječu na navedene brojke.

Grafikon 4

Broj diplomiranih studenata u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Izvor : izrada autorice na temelju podataka sa Državnog zavoda za statistiku

Grafikon 4 nam pokazuje da broj diplomiranih studenata nakon 2015. pada, odnosno imamo blagi porast 2019. godine, pa zatim ponovno opadanje 2020.

4. ANALIZA ULAGANJA U VISOKO OBRAZOVANJE : HRVATSKA I EU

4.1 Financiranje obrazovanja - javno i privatno

Kao što je već i prije naglašeno financiranjem obrazovanja, omogućava se pristup znanju, razvijaju se vještine, promiče se inovacija i potiče društveni napredak. Financiranje obrazovanja možemo podijeliti na privatno i javno financiranje. Javno financiranje obrazovanja najlakše možemo objasniti kao investicija države u obrazovne institucije, ustanove, programe i slično. Privatno financiranje se karakterizira kao financijska podrška poput stipendija, donacija, sponzorstva iz privatnih izvora.

Javno financiranje obrazovanja ima presudan značaj u osiguravanju pristupačnog i kvalitetnog obrazovanja za sve građane. "Obrazovanje je temeljna javna potreba koja mora biti svakomu dostupna pod jednakim uvjetima. U svim demokratskim zemljama već je odavno naglašeno da položaj pojedinca ne smije biti diskriminirajući glede ekonomskoga i socijalnog statusa njegovih roditelja, obrazovanje nije privilegija bogatih koji bi tu uslugu mogli kupiti. Zbog toga javno obrazovanje treba postojati bez obzira na to postoji li privatno obrazovanje." (Nikolić, 2007, str.214). Također on javno obrazovanje naziva "nečistom javnom potrebom" odnosno objašnjava da se zadovoljenje obrazovanjem uspostavljanje ne samo putem državnog mehanizma već i tržišnog mehanizma, te kada se ostvaruje putem državnog mehanizma, to rezultira javnim obrazovanjem.

Putem javnog obrazovanja država snosi odgovornost i preuzima kontrolu za financiranje i upravljanje obrazovnim institucijama, jamčeći jednak pristup svima, bez obzira na financijsku situaciju. Odnosno država intervenira u obrazovanju. Glavni razlog za državnu intervenciju je to što obrazovanje nije korist samo za pojedinca već cjelokupno društvo. Kvalitetno obrazovanje potiče socijalnu uključenost, povećava informiranost pojedinaca te se na taj način više prihvaćaju demokratska načela (Šimović i Deskar-Škrbić, 2019).

Nikolić (2007) smatra da je privatno obrazovanje utemeljeno je na jednostavnoj tržišnoj logici. To znači da ukoliko postoji solventna potražnja za ovakvim obrazovnim uslugama i ukoliko to dopušta zakonodavstvo, tržišni mehanizam će odgovarajuće reagirati stvaranjem ponude obrazovnih usluga koje će biti naplaćene od strane korisnika. Privatne škole, sveučilišta i zaklade su autonomne i često ovise o privatnim izvorima financiranja poput školarina od samih studenata, donacija od pojedinaca ili tvrtki te sponzorstava. Osim toga u privatnom financiranju može sudjelovati i država različitim metodama kao što su subvencije. Privatno financiranje osigurava dodatne resurse i razne obrazovne programe za one koji mogu priuštiti takvo obrazovanje.

Veliki problem koji je pogodio Hrvatsku kao i brojne druge zemlje nakon gospodarske krize 2008. godine je decentralizacija obrazovanja. Već je poznato da su nerazvijene zemlje više centralizirane, a

decentralizacija dovodi do većeg ekonomskog razvitka . Tako da proces decentralizacija financiranja obrazovanja možemo definirati kao raspodjelu kontrole i poslova od središnje vlasti prema nižim vlastima . Neki od ključnih prednosti decentralizacije su :

- djeluje kao instrument za smanjenje prekomjerne koncentracije moći centralne vlasti i pružanje mogućnosti za izradu razvojnih strategija i planova u skladu s lokalnim ili regionalnim potrebama.
- cilj decentralizacije je jačanje administrativnih sposobnosti lokalnih jedinica u obavljanju zadataka koje središnja vlast ne može najefikasnije provesti. Ako se decentralizacija uspješno provede, državna uprava će biti oslobođenih određenih dužnosti i očekuje se produktivnost središnje vlasti (Ljubić, 2000).

U Hrvatskoj se obrazovanje u znatnoj mjeri financira iz državnog proračuna, iako se razlikuje financiranje i raspodjela sredstava po razinama obrazovanja.

Tablica 2

Raspodjela sredstava po izvorima

Razina obrazovanja	Udio koji financira država	Udio koji financiraju kućanstva	Udio koji financiraju poslodavci	Udio koji financiraju drugi
RPOO	75	22		3
Škole	94	3		3
Tercijarno obrazovanje	66	15		19

Prema tablici možemo vidjeti da jedinice lokalne i regionalne samouprave te državni prihodi financiraju 66 % tercijarnog obrazovanja, a ostatak to čine plaćanja od studenata ili građana (15 %) te vlastiti dohodak na tržištu koji financira 19% .

Izvor : Rad autorice na temelju podataka sa službene internetska stranica Europske komisije (2023)

(<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/financiranje-sustava-obrazovanja>)

Za financiranje visokog obrazovanja zadužena je središnje države koja financira plaće, materijalne troškove poslovanja, standard studenata, sredstva za stručno osposobljavanje studenata i slično.

Grafikon 5

Izdaci za financiranje obrazovanja (središnja država u mil. kuna)

Iz grafikona 5 možemo vidjeti da je isključivo središnja država odgovorna za financiranje visokoškolskog obrazovanja. Troškovi su se kretali u rasponu od 3 do 4,5 milijardi kuna tijekom promatranog razdoblja. Međutim, s obzirom na nedostatak fiskalnih kapaciteta lokalnih i regionalnih jedinica samouprave za financiranje nižih razina obrazovanja, možemo primijetiti da središnja država tu intervenira.

Izvor : Eurostat

4.2 Ulaganje u visoko obrazovanje: Hrvatska i EU

Kako bi mogli utvrditi koliko pojedinačna zemlja ulaže u obrazovanje koristit ćemo dva temeljna indikatora a to su bruto domaći proizvod (BDP) ukupna potrošnja države.

BDP ili bruto domaći proizvod je udio nacionalnog dobra koji se troši na obrazovanje a prikazuje se u postotku. Predstavlja cjelokupnu vrijednost roba i usluga proizvedenih unutar teritorijalnih granica jedne zemlje tijekom jedne godine.

BDP ima direktan utjecaj na percepciju države odnosno on je refleksija ekonomskog stanja pojedine zemlje. Ako zemlja ostvaruje dobre rezultate i ima produktivno gospodarstvo, BDP raste . BDP je stoga važan i pouzdan indikator razvoja i uloženi napora jedne države u odnosu na određeni cilj.

Vrlo je bitno promatrati rashode odnosno ono što je uloženo u obrazovni proces. To mogu biti rashodi opće države kao postotak BDP-a (pokazatelj financijskih sredstava), financijska potpora studentima kao postotak ukupnih javnih rashoda za obrazovanje i sl. (Fairbrother, 2014).

Tablica 3

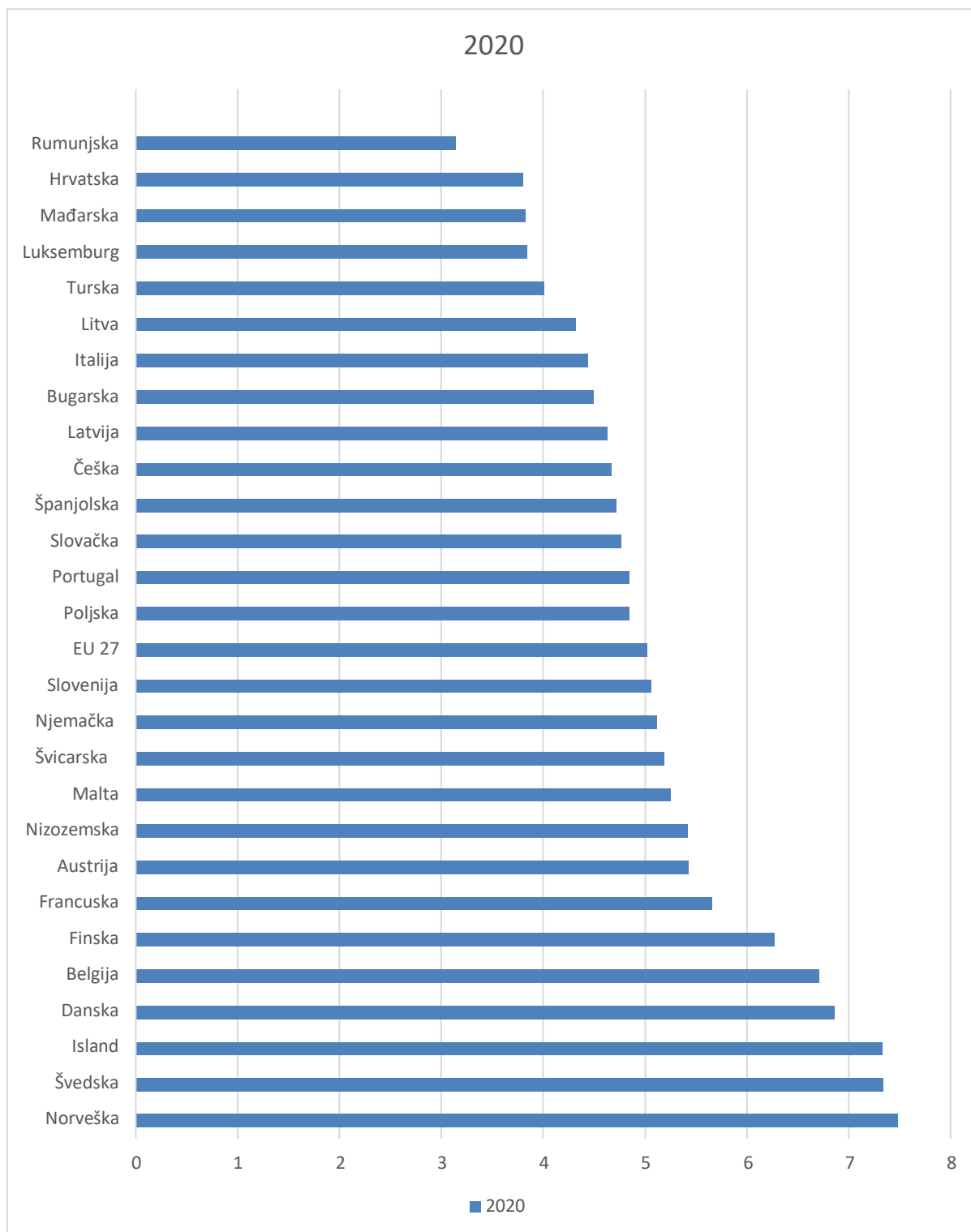
Potrošnja na obrazovanje u bruto domaćem proizvodu (RH i EU)

Zemlje	Republika Hrvatska		EU	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Potrošnja na obrazovanje u bruto domaćem proizvodu	4,7%	5,3%	4,6%	4,6%

Izvor : izrada autorice na temelju podataka iz EU (2019). Pregled obrazovanja i osposobljavanja RH
Potrošnja na obrazovanje u Republici Hrvatskoj nadmašuje prosjek Europske unije. Prema podacima iz 2018. godine, Hrvatska je izdvojila 5,3% svojeg bruto domaćeg proizvoda (BDP) za obrazovanje, dok je prosjek za Europsku uniju od 27 članica iznosio 4,6%.

Grafikon 6

Prikaz rashoda za tercijarno obrazovanje u BDP-u za 2020. godinu

Izvor: rad autorice na temelju podataka iz Eurostata

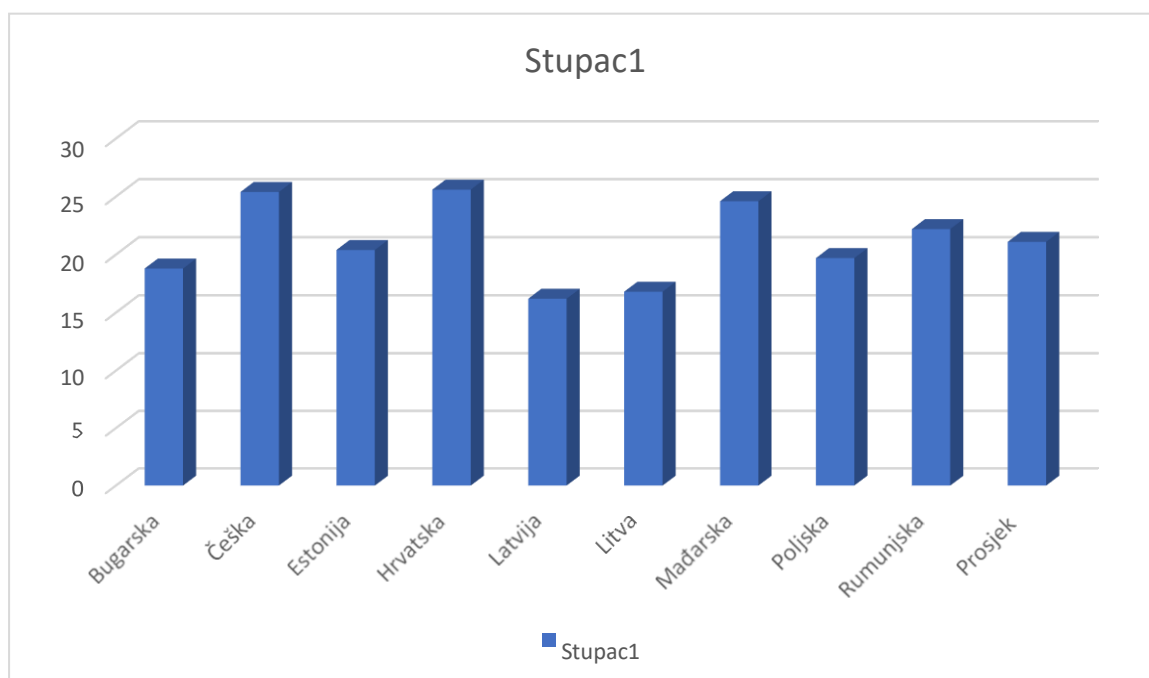
(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_fine06/default/bar?lang=en)

Na temelju grafikona u 2020. Možemo zaključiti kako je Hrvatska u tercijarno obrazovanje uložila 3,8 % što je ispod prosjeka EU koji iznosi 5,2 % . Naime, udio potrošnje na obrazovanje među europskim zemljama varirao je od 7,48 % BDP-a u Norveškoj do 3,14 % BDP-a u Rumunjskoj .

Međutim to nije oduvijek bilo tako, od 2005. godine do 2013. godine Hrvatska je najviše investirala u visoko obrazovanje. Prosjek javnih ulaganja po studentu, izražen kao postotak BDP-a po stanovniku, iznosio je 25,6%. Vrlo bitno je naglasiti da je tercijarna nezaposlenost bila visoka , među navedenim zemljama Hrvatska je bila dominantna sa razinom nezaposlenih visokoobrazovanih osoba 6,9% (Ahec Šonje, 2018) .

Grafikon 7

Troškovi po studentu za visoko obrazovanje

Izvor : izrada autorice na temelju podataka iz Word Bank

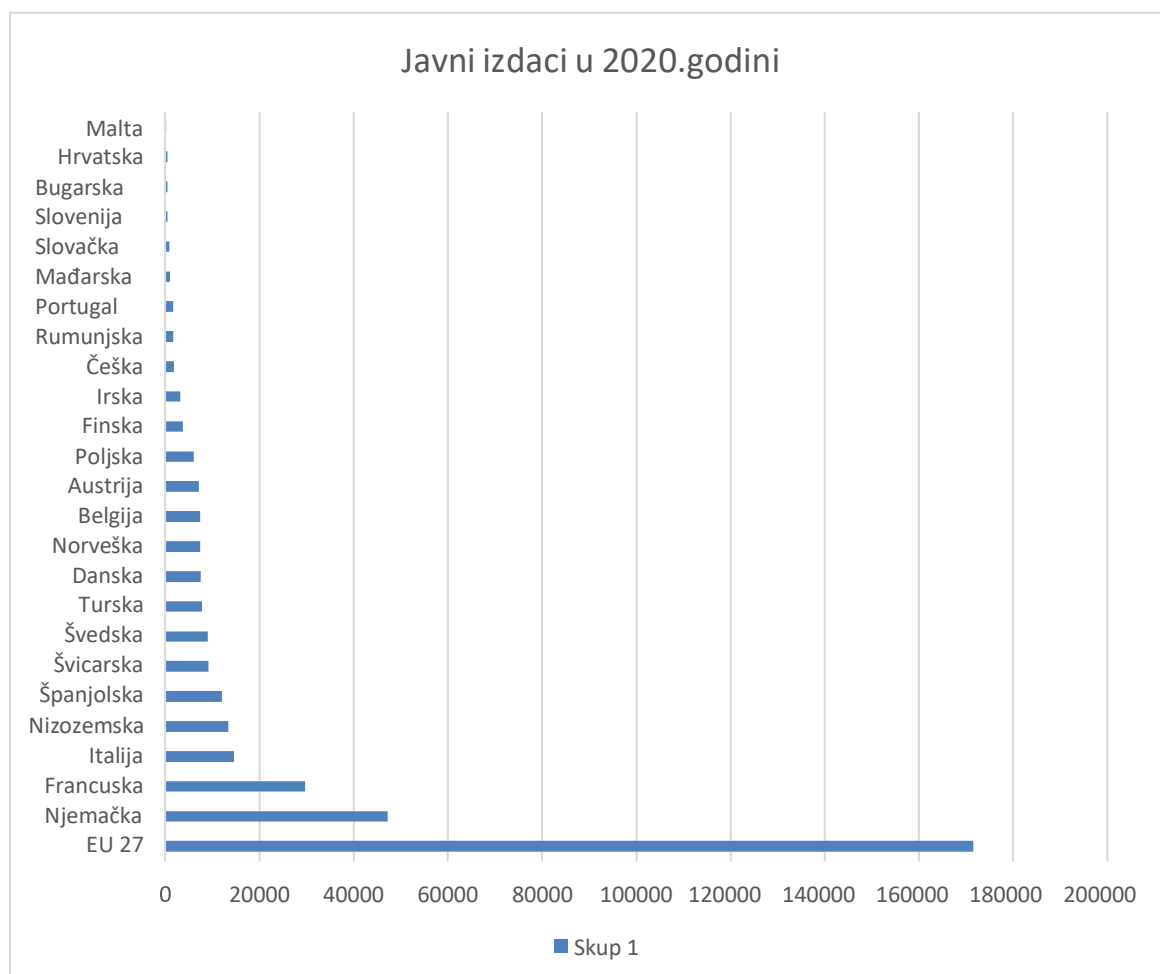
Također istraživanju o učinkovitosti visokog obrazovanja (Ahec Šonje, Deskar-Škrbić, 2018.) ukazuje na to da je Hrvatska izdvajala najveći udio sredstava za visoko obrazovanje u usporedbi s drugim zemljama, ali postizala najslabije rezultate u smislu efikasnosti.

Drugi pokazatelj je ukupna potrošnja države. Kao što je već prije navedeno, država intervenira u području obrazovanja. Ukupna potrošnja države na obrazovanje odnosi se na ukupan iznos financijskih sredstava koje država izdvaja za obrazovne svrhe. Ovaj iznos obuhvaća javna ulaganja u različite razine obrazovanja, odnosno to podrazumijeva financijski angažman države u podršci obrazovnom sustavu i osigurava resurse potrebne za funkcioniranje škola, sveučilišta, nastavnog osoblja i drugih aspekata obrazovanja .

Osim toga na raspoloživost javnih sredstava mogu utjecati razne krize I gospodarski šokovi poput Covida-19. Gospodarske krize često dovode do smanjenja proračuna države kako bi se smanjio javni dug i stabilizirala ekonomija. U takvim situacijama, smanjenje proračuna može rezultirati smanjenjem sredstava namijenjenih obrazovanju (European Commission,2021).

Grafikon 8

Javni izdaci za visoko obrazovanje u tekućim cijenama

Izvor : rad autorice na temelju podataka iz Eurostata

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_FINE04_custom_6881852/default/bar?lang=en)

Graf prikazuje ukupnu potrošnju države na visoko odnosno tercijarno obrazovanje. Iz priloženog možemo zaključiti da se Hrvatska nalazi na desnom dijelu grafikona , odnosno pripada državama koje godišnje manje ulažu u obrazovanju. Raspon javnih izdataka se kreće s gornjom granicom koju postavlja Njemačka, koja godišnje za visoko obrazovanje izdaje 47 206,9 milijuna eura. Na dnu raspona je Malta sa 196,9 milijuna eura. Hrvatska je u 2020. godini potrošila 488,6 milijuna eura na visoko obrazovanje.

Tablica 2

Državni rashodi (RH i EU)

Zemlje	Republika Hrvatska		EU	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Godine				
Državni troškovi	10,5 %	11,5 %	10,2%	9,9 %

Izvor : rad autorice na temelju podataka iz EU (Pregled obrazovanja i osposobljavanja RH 2019).

Rashodi iz proračuna namijenjeni obrazovanju u Hrvatskoj iznose 10,5% ukupnih proračunskih rashoda, dok je prosjek za zemlje Europske unije 10,2% rashoda. U okviru Europske unije, prosječno se 10 zemalja usmjerava 12,0% ukupnih proračunskih rashoda na obrazovanje, što znači da su samo Slovačka, Bugarska i Rumunjska uložile manje sredstava u obrazovanje od Hrvatske u 2017. godini.

U usporedbi s ulaganjima u najniže i najviše razine obrazovanja, Hrvatska se značajno lošije kotira u financiranju srednjoškolskog i višeg obrazovanja. Konkretno, Hrvatska izdvaja 2,1% proračunskih rashoda za srednjoškolsko obrazovanje, što je najslabiji rezultat među zemljama Europske unije (prosječni rezultat za EU-28 iznosi 4,0%). U ulaganju u obrazovanje nakon srednje škole, Hrvatska se nalazi na 19. mjestu među zemljama Europske unije, ali ne postiže visok položaj (Hrvatska gospodarska komora).

U 2021. godini, 70% javnih izdataka je išlo na obrazovanje na razini EU. To je otprilike podijeljeno između predškolske i osnovnoškolske razine (34%) i, s druge strane, srednjoškolske razine (37%), dok je tercijarno obrazovanje činilo samo 16% izdataka (Investing in education 2023).

Tomić (2015) na temelju analize „Utjecaj izdataka za javno obrazovanje na Gospodarski rast Europske unije i BRICS-a“ pokazuje da postoji pozitivna korelacija između ukupnih vrijednosti javnih izdataka i vrijednosti promatranog BDP-a zemalja EU. U analizi je potvrđeno da unutar okvira EU zemlje članice: Luksemburg, Italija i Slovenija su ostvarile najizraženiji ekonomski napredak. Odnosno da je povećanje javnih sredstava za obrazovanje od 1% rezultiralo rastom BDP-a za više od 1%.

Begonja i Golem (2016) istražuju ima li veze između investiranja u obrazovanje i gospodarskog napretka. Analiza pokriva većinu zemalja članica OECD-a u periodu od 1960. - 2014. godine. Dolaze do zaključka da postoji uzlazna korelacija između investiranja u obrazovanje i gospodarskog razvoja. Što više država doprinosi obrazovanju, to je veća produktivnost radne snage, što dovodi do jačeg ekonomskog rasta. Na temelju prethodno navedenih istraživanja da se zaključiti da postoji pozitivna veza između ulaganja u obrazovanje i gospodarskog rasta.

Kako bi se povećao proračun za obrazovanje, istraživanje i inovaciju, EUA je 2016. pokrenula kampanju za poboljšanje europskog financiranja sveučilišta. Glavni cilj je postizanje održivog i jednostavnog financiranja istraživanja i visokog obrazovanja u Europi. Udruga se zalaže za ambiciozna ulaganja u istraživanje i inovacije te visoko obrazovanje na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Nakon pregovora o proračunu, države članice EU-a postigle su kompromis u 2020. godini. Novi višegodišnji financijski okvir osigurava Horizon Europe 84,9 milijardi eura (EUA 2016).

4.3 Kvaliteta obrazovanja u Hrvatskoj i EU

Glavni cilj svake države je osigurati kvalitetno obrazovanje ,jer obrazovani pojedinci doprinose gospodarskom razvoju i inovacijama te su ključni za napredak društva.

Lučin(2007) iznosi da je 2005. Izvršen pregled za Ministarsku konferenciju koji je otkrio je da u 22 europske države postoji solidno razvijen i učinkovit nacionalni sustav za osiguranje kvalitete koji obuhvaća sve aspekte visokog obrazovanja s jasno utvrđenim ulogama nacionalnih agencija i visokoobrazovnih institucija.

Prema Harvey-u i Green-u (1993.) koncept kvalitete u visokom obrazovanju se može lako razvrstati u određene skupine :

- Kvaliteta kao izvrsnost - pristup koji teži postizanju najviše razine kvalitete.
- Kvaliteta kao izbjegavanje grešaka (zero errors) - Fokus na sprječavanje pogrešaka i postizanje visokih standarda.
- Kvaliteta kao ispunjenje postavljenih ciljeva (fitness for purpose) - Naglasak na zadovoljenju potreba, zahtjeva i želja svih relevantnih sudionika.
- Kvaliteta kao transformacija - Fokus na razvoj studenata kroz stjecanje vještina, znanja i stavova potrebnih za suvremeno društvo.
- Kvaliteta kao prag (threshold) - Postavljanje minimalnih standarda i kriterija koje institucije moraju zadovoljiti.
- Kvaliteta kao vrijednost za novac - Odgovornost prema financijskim sredstvima javnog sektora.
- Kvaliteta kao pojačanje ili poboljšanje - Neprekidna težnja poboljšanju i jačanju kvalitete u skladu s akademskim etosom. (Lučin,2007).

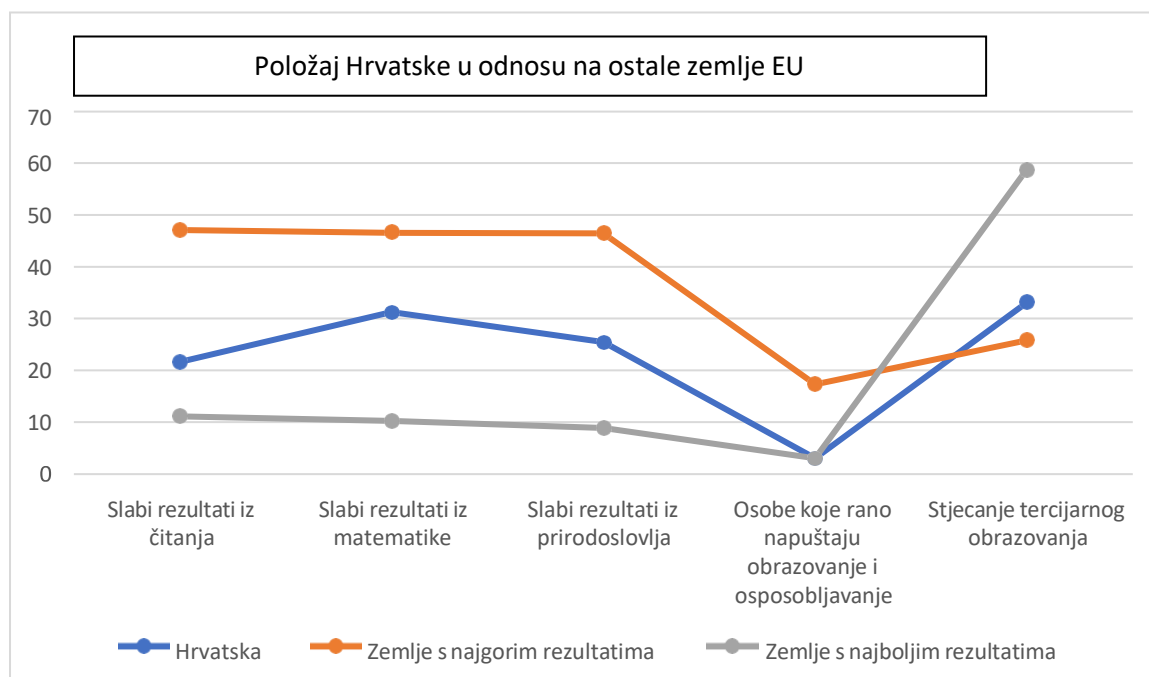
Sve navedene kategorije bi trebale biti ispunjene kako bi se obrazovanje moglo smatrati kvalitetnim .

Vrlo interesantno istraživanje je provedeno U The Global Competitiveness Report (2017.) gdje su sortirali 137 zemalja prema konkurentnosti koje je definirano kao skup institucija, politika i čimbenika koji određuju razinu produktivnosti. Hrvatska je u tom rangu zauzela 74. mjesto dok se prema kvaliteti njihovog obrazovanja nalazila na 112 poziciji. S obzirom na tu jako lošu poziciju ključno je da se poradi na kvaliteti obrazovanja.

Još jedan od prikaza kvalitete obrazovanja gleda se kroz postignute rezultate, sljedećim grafikonom pokazat će se položaj Hrvatske u odnosu na zemlje s najlošijim i najboljim rezultatom .

Grafikon 9

Položaj u odnosu na zemlje s najboljim i najgorim rezultatom

Izvor : Rad autorice na temelju podataka iz Eurostata (https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/croatia_hr.html)

Možemo zaključiti da je glavni nedostatak niska stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja u odnosu na druge zemlje. U slabim rezultatima iz matematike rezultat najbolje zemlje iznosi 10,2, najgora 46,6 dok u Hrvatskoj rezultati iznose 31,2. Također i za slabe rezultate iz prirodoslovlja i čitanja Hrvatska zauzima loše pozicije .

Iz priloženog se vidi da Hrvatska ima nisku stopu osoba koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje , odnosno taj postotak iznosi 3, ujedno i rezultat najbolje zemlje.

Međutim primjećuje se smanjenje temeljnih kompetencije koje su ispod prosjeka Europske unije, što se može pripisati glavnim faktorima poput nedovoljne kvalitete kurikuluma i nastave.

Hermans (2017.) je izjavio da je u Hrvatskoj efektivnost obrazovnog sustava jako loša te se ona s godinama pogoršava.

Slabljenje temeljnih kompetencija i lošija efektivnost obrazovnog sustava mogu imati značajne posljedice za obrazovanje . Smanjuje se akademsko postignuća učenika, zbog nerazvijanja dovoljno snažne temeljne kompetencije, poput čitanja, pisanja i matematičkih vještina.

Osim toga, slabljenje temeljnih kompetencija može imati dugoročne posljedice na društvo. Kvalitetno obrazovanje ključno je za razvoj ljudskog kapitala i gospodarski napredak. Ako obrazovni sustav nije učinkovit u razvoju tih kompetencija, može se dogoditi gubitak produktivnosti i konkurentske prednosti na nacionalnoj i međunarodnoj razini. To može negativno utjecati na društveni i gospodarski razvoj zemlje. Zbog toga treba što prije djelovati i uložiti napore u poboljšanje kvalitete obrazovanja.

5. ZAKLJUČAK

Obrazovanje ima snažan utjecaj na gospodarski rast i razvoj. Obrazovani ljudi su ključni čimbenici za inovacije, produktivnost i konkurentnost. Ulaganja u obrazovanje u Hrvatskoj bi trebalo poboljšati kako bi se osigurala adekvatna financijska podrška, razvoj infrastrukture i unapređenje kvalitete obrazovnog sustava. Osim financijske podrške Hrvatska bi trebala suočavati se sa problemom neefikasnosti visokog obrazovanja, jer jedino uz efikasno obrazovanje Hrvatska može napredovati .

Na temelju istraživanja možemo zaključiti kako se Hrvatska trenutno nalazi u prosjeku razvijenih zemalja po postotcima ulaganja u obrazovanje, unatoč tome, i dalje su prisutne značajni i ozbiljni izazovi u hrvatskom obrazovnom sustavu. Veliki problem je loša raspodjela javnih izdataka, koja može utječe na konkurentnost visokog obrazovanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Nedostatak sredstava koji rezultira manjkom ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije unutar visokih učilišta.

Pokazatelji poput niska stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja, visoka stope nezaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale ,loši rezultati i slabljenje temeljnih kompetencija su prikaz hrvatskog obrazovnog sustava.

Ulaganje u obrazovanje je ključno za razvoj društva i gospodarstva, a razlika u kvaliteti obrazovanja između Hrvatske i EU naglašava potrebu za daljnjim unapređenjem obrazovnog sustava. Kvaliteta obrazovanja može se poboljšati kroz unapređenje infrastrukture, prilagođavanje nastavnih programa i planova potrebama tržišta rada, osiguranje adekvatnih mehanizama kvalitete i provođenjem potrebnih reformi. Uz primjenu najbolje prakse i usklađivanje s europskim smjericama, Hrvatska može ostvariti napredak u području visokog obrazovanja i smanjiti razlike u kvaliteti obrazovanja između sebe i drugih zemalja EU.

6. LITERATURA

- Agencija za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju i znanosti ,[AZVO]. (2018). Bolonjski proces. <https://www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje/bolonjski-proces>
- Agencija za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju i znanosti ,[AZVO]. Aktivnosti AZVO. <https://www.azvo.hr/hr/o-nama/djelokrug-rada/aktivnosti>
- Ahec Šonje A. (2018). Dijagnostika bolesti hrvatskog obrazovnog sustava (III): o visokom obrazovanju. <https://arhivalitika.hr/blog/dijagnostika-bolesti-hrvatskog-obrazovnog-sustava-iii-o-visokom-obrazovanju/>
- Babić, Z. (2004). Participacija i ulaganje u obrazovanje u Hrvatskoj. Privredna kretanja i ekonomska politika, 101, str. 32 – 42.
- Begonja, A. i Golem, S. (2016). Veza između ulaganja u obrazovanje i ekonomskog rasta. Diplomski rad, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst:92/preview>
- Benhabib, J., & Spiegel, M. (2005). Human Capital and Technology Diffusion. In P. Aghion & S. Durlauf (Eds.), Handbook of Economic Growth (1. izdanje, Vol. 1, Poglavlje 13, str. 935-966). Elsevier.
- Čavrak, V.(2013). Obrazovanje za dobro društvo, Ekonomsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj - jučer, danas, sutra : zbornik radova znanstvene konferencije. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 4.
- Dubravčić, D. (2007.) O ljudskom kapitalu. Privredna kretanja i ekonomska politika. Ekonomski institut, Zagreb, str. 29-47.
- Europska komisija(2023) : Financiranje sustava obrazovanja 2023. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/financiranje-sustava-obrazovanja>
- Europska komisija (2023). Ulaganje u obrazovanje 2023. <https://education.ec.europa.eu/>
- Europska komisija (2022). Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/>
- Europska komisija (2019). Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019. https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-croatia_hr.pdf
- European University Association (2016). Kampanja financiranja EUA za sveučilišta (2016.-2020.). <https://eua.eu/uncategorised/796:eu-funding-for-universities.html>

Filipić, P. (2014). Anatomija destrukcije: Politička ekonomija hrvatskog visokog školstva. Jesenski i Turk, Zagreb.

Hanushek, E.A. i Woessmann, L. (2010). Education and Economic Growth. International Encyclopedia of Education, Vol. 2., Oxford: Elsevier, str. 245 – 252.

Horvat Novak D. i Hunje A.(2015) . Analiza učinkovitosti visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, Tehnički glasnik, Znanstveno-stručni časopis Sveučilišta Sjever, str. 461-468.

Keeley, B. (2007). Human Capital: How What You Know Shapes Your Life. Paris.

OECD Publishing

Marshall, Alfred. Principles of Economics, London: Macmillan, 1920., prijevod i pogovor prof. dr. Marijan Hanžeković. Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost, 1987.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZVO]. O ministarstvu.

<https://mzo.gov.hr/o-ministarstvu/nadleznost-ministarstva-znanosti-i-obrazovanja-4111/4111>

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZVO]. O Nacionalnom i Akcijskom planu.

<https://mzo.gov.hr/vijesti/nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2027-godine-i-akcijski-plan-za-provedbu-nacionalnog-plana-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2024-godine/5415>

Nikolić, N. (2007). Financijska decentralizacija obrazovnog sustava u Hrvatskoj, Ekonomska misao i praksa br. 2., Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, str.214.

Obadić A. i Aristovnik A. (2011) Relative efficiency of higher education in Croatia and Slovenia: an international comparison . The Bucharest University of Economic Studies.

https://read.oecd-ilibrary.org/education/human-capital_9789264029095-en#page3

Perković B. (2017). Kako stoji Hrvatska na Indeksu ljudskog kapitala? Moglo je i gore!

<https://www.liberal.hr/kako-stoji-hrvatska-na-indeksu-ljudskog-kapitala--moglo-je-i-gore--737>

Šimović, H. i Deskar-Škrbić, M. (2019). EJS9 Ekonomika javnog sektora: obrazovanje i znanost

<https://arhivalitika.hr/blog/ejs-9-obrazovanje-i-znanost/>

Tomić, Z. (2015): Analysis of the Impact of Public Education Expenditure on Economic Growth of European Union and BRICS .

<https://core.ac.uk/download/pdf/33812219.pdf>

7. POPIS GRAFOVA

Grafikon 1 : Prikaz tipova visokog učilišta

Grafikon 2 : Postotak studenata po učilištima 2020./2021

Grafikon 3 : Broj upisanih studenata na svim akademskim godinama (2014.-2020.)

Grafikon 4 : Broj diplomiranih studenata u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Grafikon 5 :Izdaci za financiranje obrazovanja (središnja država u mil. Kuna)

Grafikon 6 : Prikaz rashoda za tercijarno obrazovanje u BDP-u za 2020. godinu

Grafikon 7 : Troškovi po studentu za visoko obrazovanje

Grafikon 8 : Javni izdaci za visoko obrazovanje u tekućim cijenama

Grafiko 9 : Položaj u odnosu na zemlje s najboljim i najgorim rezultatom

8. SAŽETAK

Obrazovanje pruža osnovu za razvoj kompetentne radne snage, unapređenje socioekonomskog razvoja društva i stvara mogućnosti za inovacije i napredak u svim sferama života.

Ulaganje u ljudske resurse već se dugo smatra ključnim faktorom ekonomske koristi. Cilj ovog rada je bio analizirati ulaganja u visoko obrazovanje u RH i ostalim članicama EU, te njihovu komparaciju i razliku u kvaliteti obrazovanja. Također u radu se prikazuje razvoj hrvatskog visokog obrazovanog sustava te uz pomoću kojih reformi se on nastoji poboljšati. Koji način financiranja visokog obrazovanja prevladava i uspješnost ulaganja.

Ulaganje u obrazovanje se pokazalo uz pomoću dva glavna indikatora, stanje ulaganja u obrazovanje u odnosu na BDP i ukupne državne potrošnje. Iako je Hrvatska u povijesti na ukupno obrazovanje trošila više od prosjeka EU, efikasnost i kvaliteta njenog visokog obrazovanja je u zaostatku. Na temelju brojnih istraživanja može se zaključiti da Hrvatska ima nisku stopu niska stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja u odnosu na druge zemlje te loše rezultati i slabljenje temeljnih vještina. Zbog toga je ključno pažljivo i plansko ulaganje u visoko obrazovanje.

Ključne riječi : visoko obrazovanje u Hrvatskoj, ulaganje u obrazovanje, Hrvatska, EU.

9. SUMMARY

Education provides the foundation for developing a competent workforce, enhancing socioeconomic development, and creating opportunities for innovation and progress in all areas of life. Investing in human resources has long been recognized as a key driver of economic benefits. The aim of this study was to analyze investments in higher education in Croatia and other EU member states, as well as to compare and examine the differences in the quality of education. Additionally, the study presents the development of the Croatian higher education system and the reforms implemented to improve it. It also explores the prevailing methods of financing higher education and the effectiveness of investments.

Investments in education have been assessed using two main indicators: the share of education spending in relation to GDP and total government expenditure. Despite historically spending more on education compared to the EU average, Croatia lags behind in terms of efficiency and quality of its higher education. Numerous studies indicate that Croatia has a low tertiary education attainment rate compared to other countries, as well as poor performance and a decline in foundational skills.

Therefore, careful and strategic investment in higher education is crucial.

Keywords: higher education in Croatia, education investment, Croatia, EU.